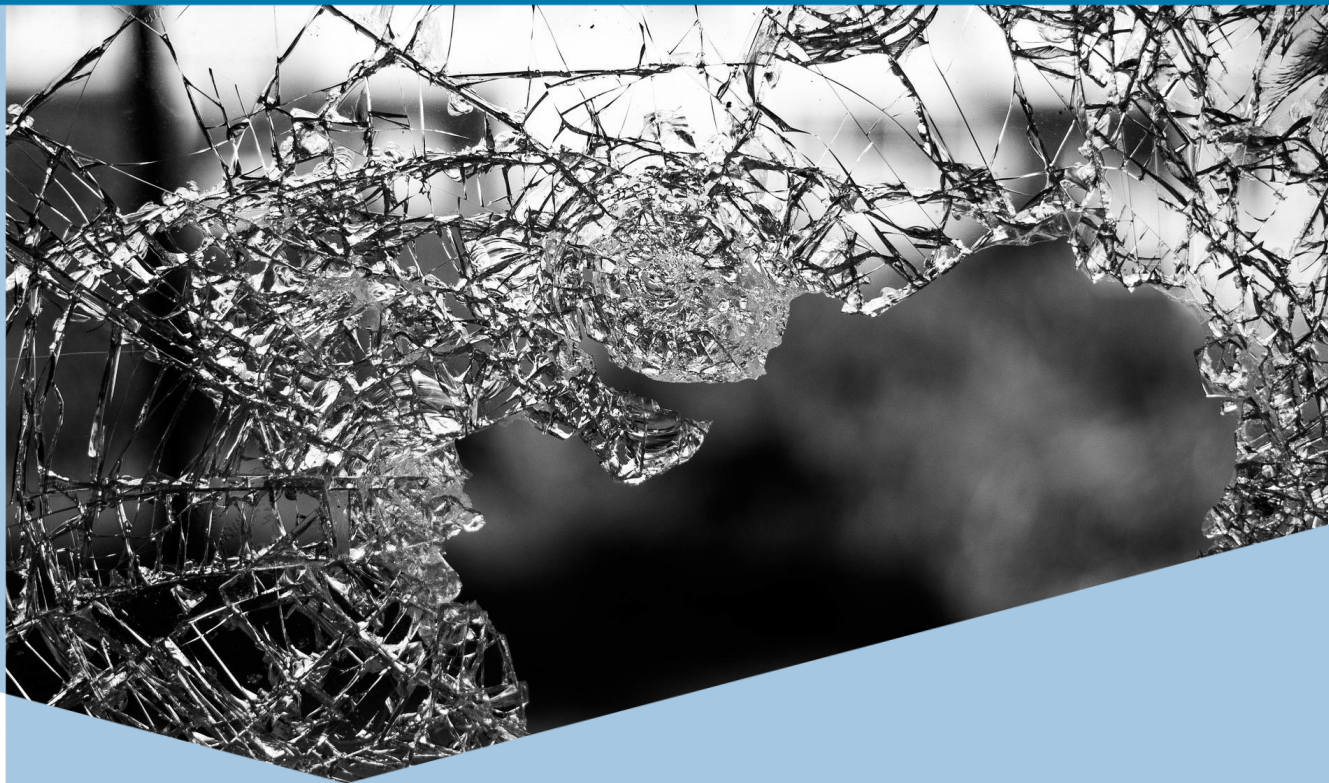

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Huiselijk geweld vóór zijn

Bouwstenen voor een preventieve aanpak in Korvel en Wandelbos-Noord

Huiselijk geweld vóór zijn

Bouwstenen voor een preventieve aanpak in Korvel en Wandelbos-Noord

- eindrapport -

Auteur: Katrien de Vaan

Met medewerking van Leonie Bakker, John van Leerdam,
Anne Werter en Anne Leemans

Amsterdam, 24 oktober 2017

Publicatienr. 16198

Regioplan

Jollemanhof 18

1019 GW Amsterdam

Tel. +31 (0)20 531 53 15

www.regioplan.nl

© 2017 Regioplan, in opdracht van de gemeente
Tilburg

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

<u>1 Toelichting op de bouwstenen</u>	<u>5</u>	<u>6 Betere opvoedvaardigheden</u>	<u>23</u>
1.1 Preventie	5	6.1 Het probleem	23
1.2 Problematiek en risicofactoren	6	6.2 De aanpak	23
1.3 Voorwaarden voor effectiviteit van de aanpak	8	6.3 Uitvoerders	24
<u>2 Werken aan vertrouwen</u>	<u>11</u>	<u>7 Minder risico's door zorgafhankelijkheid</u>	<u>26</u>
2.1 Het probleem	11	7.1 Het probleem	26
2.2 De aanpak	11	7.2 De aanpak	26
2.3 Uitvoerders	12	7.3 Uitvoerders	27
<u>3 Taboes doorbreken</u>	<u>14</u>	<u>8 Specialistische inzet op LBV-, GGZ- en verslavingsproblematiek</u>	<u>29</u>
3.1 Het probleem	14	8.1 Het probleem	29
3.2 De aanpak	14	8.2 De aanpak	29
3.3 Uitvoerders	15	8.3 Uitvoerders	30
<u>4 Minder armoede</u>	<u>17</u>	<u>9 Aan de slag met de bouwstenen</u>	<u>32</u>
4.1 Het probleem	17	9.1 Toekomstbeeld: waar willen we naartoe?	32
4.2 De aanpak	17	9.2 Vertrouwen creëren	33
4.3 Uitvoerders	18	9.3 Probleembesef realiseren	35
<u>5 Minder opgroei problemen</u>	<u>20</u>	9.4 Handelingsperspectief bieden	38
5.1 Het probleem	20	9.5 Verbinden van preventie aan structuur voor signaleren en handelen	39
5.2 De aanpak	20	9.6 Aan de slag!	40
5.3 Uitvoerders	21		

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

1

Toelichting op de bouw- stenen

1 Toelichting op de bouwstenen

1.1 Preventie

Preventie betekent voorkómen; in het geval van deze aanpak het voorkomen van huiselijk geweld. Binnen het begrip preventie bestaan verschillende dimensies:

Preventie =

- **Universele preventie:** gericht op het voorkomen van geweld bij de algemene bevolking.
- **Selectieve preventie:** gericht op het voorkomen van geweld bij specifieke risicogroepen.
- **Geïndiceerde preventie:** gericht op het voorkomen van escalatie en/of herhaling van geweld bij gezinnen/individuen waar zich de eerste signalen van huiselijk geweld voordoen.
- **Zorggerichte preventie:** gericht op het voorkomen van herhaling van geweld en het beperken/draaglijk maken van de gevolgen van het geweld bij gezinnen/individuen waar het geweld zich in volle omvang manifesteert.

Bron: Movisie (2014) Gemeentelijk preventiebeleid huiselijk geweld.

Deze handreiking richt zich met name op selectieve preventie, met een overloop naar geïndiceerde preventie: op het moment dat risico's zichtbaar worden, is er vaak ook al sprake van bepaalde vormen van geweld. Op basis van de aard van de problematiek en risicofactoren zijn bouwstenen voor de aanpak geformuleerd en voorbeelden van instrumenten opgenomen.

Huiselijk geweld

Deze handreiking richt zich op alle vormen van huiselijk geweld. Denk daarbij aan:

- kindermishandeling (getuige en/of direct slachtoffer zijn van huiselijk geweld);
- (ex-)partnergeweld: geweld tussen (ex-)partners die wel/niet bij elkaar wonen wel/geen kinderen hebben;
- ouderenmishandeling: geweld tegen ouderen die gedeeltelijk of volledig afhankelijk zijn;
- geweld van kinderen tegen elkaar en/of tegen hun ouders;
- eergerelateerd geweld, huwelijkse gevangenschap, huwelijksdwang, vrouwelijke genitale verminking.

Geweld kan fysiek, psychisch en seksueel van aard zijn. Ook verwaarlozing, financieel misbruik en ontspoorde mantelzorg vallen onder de noemer huiselijk geweld, als zij plaatsvinden binnen een afhankelijkheidsrelatie.

1.2 Problematiek en risicofactoren

Deze handreiking is gebaseerd op een analyse van huiselijk geweld en andere problematiek in Korvel en Wandelbos-Noord. De uitkomst van die analyse is in het onderstaande kader samengevat.

Problematiek huiselijk geweld

- relatief veel huiselijk geweld, alle van bovengenoemde vormen;
- binnen gezinnen, tussen partners zonder kinderen, autochtoon en allochtoon;
- fysiek, psychisch en seksueel geweld, verwaarlozing, financieel misbruik.

Risicofactoren

- armoede (lage opleiding en inkomens, werkloosheid, schulden, slechte huisvesting);
- GGZ-, verslavings- en LVB-problematiek;
- machtsverschillen door o.a. traditionele rolpatronen en zorgafhankelijkheden;
- gesloten gemeenschappen;
- vechtscheidingen.

Meer dan cijfers De bovenstaande risicofactoren zijn gebaseerd op een analyse van de cijfers die over de verschillende soorten problematiek op wijkniveau beschikbaar zijn, aangevuld met informatie uit gesprekken met mensen die actief zijn in Korvel en Wandelbos-Noord. De cijfers laten maar een deel zien; ouderenmis-handeling komt daar bijvoorbeeld nauwelijks in terug, terwijl het zich wel voordoet.

Gevolgen De risicofactoren leiden tot problemen rondom opvoeden en opgroeien, overbelaste mantelzorg en intergenerationele overdracht van huiselijk geweld. Ze dragen ook bij aan wantrouwen van deze groep inwoners jegens instanties, waaronder de hulpverlening. De preventieve aanpak moet zich voor de lan-gere termijn op de risicofactoren richten. Om geweld ook op de kortere termijn te voorkomen, is het belangrijk om aandacht aan deze tussenliggende problemen te schenken.

Aanpak Op basis van het bovenstaande komen we tot de volgende bouwstenen voor de aanpak:

- vertrouwens- en samenwerkingsrelatie tussen inwoners, informele ondersteuning en professionals;
- bespreekbaar maken van de problematiek;
- verminderen van armoede;
- verminderen van opgroei-problematiek;
- verstevigen van opvoedvaardigheden;
- specialistische inzet op GGZ-, LVB- en verslavingsproblematiek;
- verminderen van risico's die samenhangen met zorgafhankelijkheid.

Deze bouwstenen worden in dit document uitgewerkt. In het laatste hoofdstuk werken we uit wat er in de genoemde wijken concreet moet gebeuren om met behulp van deze bouwstenen invulling te geven aan de preventie van huiselijk geweld en kindermishandeling.

1.3 Voorwaarden voor effectiviteit van de aanpak

Voor alle bouwstenen van de preventieve aanpak gelden dezelfde randvoorwaarden:

- **Kennis van de problematiek en handelingsvaardigheid bij iedereen die bij de aanpak betrokken is.**
Iedereen in de wijk die met de problematiek te maken heeft (dus niet alleen professionals) weet wat huiselijk geweld, in al zijn mogelijke vormen, is. Zij weten ook hoe de onderliggende problematiek huiselijk geweld kan veroorzaken. Het ligt voor de hand om dit te koppelen aan kennis over signalen van feitelijk huiselijk geweld, omdat in de praktijk de scheiding tussen ‘alleen’ nog een risico en feitelijk geweld niet zo scherp is. **Let wel: het handelingsperspectief voor preventie verschilt van het handelingsperspectief bij signalen van geweld. De focus ligt niet op de meldcode, maar op het verminderen van risicofactoren en het bouwen aan vertrouwen.**
- **Samenwerking tussen formele en informele partijen.**
Partijen in de wijk zijn veelal blij met de manier waarop zij samenwerken: men kent elkaar, de lijnen zijn kort. Toch kan de samenwerking nog beter: door gebrekkige informatiedeling komen signalen nog onvoldoende samen; laagdrempelige ondersteuning kan effectiever worden gebruikt om vertrouwen met inwoners op te bouwen, en om dezelfde reden moet de samenwerking tussen formele en informele partijen steviger. De problematiek vraagt om een stevig netwerk waarin mensen elkaar kennen en vertrouwen: professionals, maar ook vrijwilligers en ‘gewone’ inwoners.

Hulpmiddelen bij samenwerking:

- Samenwerking tussen professionals: [Samenwerken in de wijk](#)
- Samenwerking formele-informele zorg en ondersteuning: [Sociale wijkteams en informele zorg](#)
- Periodiek casuïstiekoverleg/intervisie helpt om de preventieve aanpak met behulp van praktijkkennis door te ontwikkelen.

- **Een outreachende benadering: de wijk in, naar mensen toe, werken aan vertrouwen.**

Dit is ook verwerkt in de aanpak zelf, maar kan niet genoeg benadrukt worden. Respondenten zijn collectief van mening dat de belangrijkste risicogroep zo moeilijk toegankelijk is, dat alleen een stevige, creatieve outreachende benadering zal werken. Zij zullen of kunnen zelf niet de hulpvraag formuleren, bijvoorbeeld doordat zij een normbesef hebben dat afwijkt van dat van de professionele hulp of doordat zij dermate in de problemen zitten dat alle energie uitgaat naar 'overleven'. Vertrouwen opbouwen is daarom een noodzakelijke eerste stap. [*De Praktijk als Landingsbaan*](#) bevat een overzicht van de competenties die outreachend werken vereist. Een mooie uitwerking specifiek voor kindermishandeling is de [*Handleiding houding & handelen bij \(vermoedens van\) kindermishandeling*](#); ook geschikt voor preventief handelen. Outreachend werken kost tijd en ruimte, professionals ervaren die nu onvoldoende. Dat betekent dat het kader voor de hulpverlening moet veranderen om deze randvoorwaarde in te kunnen vullen.

NIET 'WIJLTEAMS' MAAR 'WIJKEN'!

Deze aanpak is niet geschreven voor de wijkteams, maar voor alle partijen die in de wijk actief zijn en betrokken zijn bij hulp en ondersteuning aan mensen met de problemen die hierboven zijn geschetst. Generalisten en specialisten, formele en informele partijen, iedereen is nodig om het netwerk te vormen dat de risico's op huiselijk geweld kan verminderen.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

2

Werken aan vertrouwen

2 Werken aan vertrouwen

2.1 Het probleem

In beide wijken zijn zeer gesloten gemeenschappen die van oudsher wantrouwend staan ten aanzien van instituties, dus ook hulpverlening. Geslotenheid hoort ook bij de aard van de problematiek. Er bestaan stevige normen over werk, opvoeding, zorg en ook status speelt een rol. Niet aan die normen kunnen voldoen, is niet iets waar mensen graag over praten. Precies dat is het punt waarop de preventieve aanpak moet inhaken: bespreekbaar maken wat mensen zelf liever verborgen houden. De aanpak staat of valt met vertrouwen, dat komt niet vanzelf: vertrouwen vereist een relatie, een relatie opbouwen vereist tijd, regelruimte, creativiteit en lef.

2.2 De aanpak

- **Denk niet voor inwoners:** neem de tijd om tot een gezamenlijke visie te komen op wat nodig is en ga als professional niet (alleen) uit van wat je zelf vindt dat nodig is; de behoefte ligt soms heel ergens anders. Zoek daarbij naar verbinding tussen de leefwereld van bewoners en die van professionals.
- **Een outreachende benadering:** ga naar inwoners toe, zo nodig buiten kantoortijd; wees zichtbaar.
- **Bereikbaarheid en responsiviteit:** reageer altijd op meldingen/vragen, ook als die niet urgent lijken.
- **Eerst praktische hulp, daarna aandacht voor gevoelige onderwerpen:** help inwoners eerst met praktische zaken als de kwaliteit van de leefomgeving, relaties in de wijk, inkomen, informatie, ontmoetingsmogelijkheden en de weg naar algemene voorzieningen. Bouw zo een band op die het mogelijk maakt om moeilijkere thema's als omgangsvormen en opvoeding bespreekbaar te maken.
- **Werk aan een 'solidaire gemeenschap' die oog heeft voor de complexiteit en de kwetsbaarheid van ouderschap:** ga naast ouders staan, niet tegenover hen. Een vergelijkbare aanpak kan werken bij het omgaan met mantelzorgers.

2.3 Uitvoerders

Vertrouwen vereist een stevig netwerk. Samenwerking tussen formele en informele partijen, tussen hulpverleners en inwoners is daarvoor essentieel. Slimme verbindingen tussen formele partijen, algemene voorzieningen en informele structuren als de Voedselbank, Resto013, de Ruilwinkel, buurthuizen, Samen Sterk, en het aanbod door vrijwilligers en sleutelfiguren in de wijk maken het bovendien mogelijk om inwoners praktisch, laagdrempelig en creatief te helpen.

De volgende partijen werken samen:

- Toegang (GGD, IMW, MEE);
- ContourdeTwern;
- R-NEWT (jongerenwerk);
- politie (wijkagent);
- gemeente (werk en inkomen, schuldhulpverlening, leerplicht, handhaving, beheer openbare ruimte, wijkregie);
- de 'zichtbare schakel' (wijkverpleging);
- woningbouwverenigingen;
- thuiszorg;
- buurthuizen;
- vrijwilligers;
- gebedshuizen;
- sleutelfiguren in de wijken.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

3

Taboes doorbreken

Huiselijk geweld bespreekbaar maken

3 Taboes doorbreken

3.1 Het probleem

Huiselijk geweld is een taboeonderwerp. Dat maakt het een verborgen probleem, en het maakt het ook moeilijk om te praten over het voorkómen ervan. Als bekend is wat huiselijk geweld precies is, is ook de norm duidelijk. Als huiselijk geweld bespreekbaar is, is een gesprek over de noodzaak om onderliggende problemen aan te pakken ook makkelijker.

3.2 De aanpak

Het doorbreken van het taboe op huiselijk geweld gebeurt via voorlichting. Hier zijn allerlei voorbeelden van en gebeurt ook al veel op. Om die reden besteedt deze aanpak daar verder geen aandacht aan. Aanvullend op het organiseren van voorlichting zijn de volgende acties nodig:

- **Bij contact over zorg- en ondersteuningsvragen op andere terreinen aandacht schenken aan relatiedynamiek en veiligheid.** Investeren in gespreksvaardigheden Toegang op dit vlak. Recent is hiervoor een methodiek voor wijkteams ontwikkeld: Relatiewijs. Ook het [Toezichtkader Stelseltoezicht Jeugd/Sociaal Domein, uitgewerkt voor het toezicht wijkteams: zorg en ondersteuning aan kwetsbare gezinnen](#) bevat bruikbare handvatten.
- Aandacht schenken aan specifieke doelgroepen. Denk daarbij aan:
 - ouderen: via de ouderenbonden is voorlichting over financieel misbruik beschikbaar;
 - vluchtelingen en mensen met een migrantenachtergrond: bijvoorbeeld de groepsbijeenkomsten van [Als ik haar was](#) en [Aan de goede kant van de eer](#);
 - mannen: een mooi initiatief door vrijwilligers is [Mannen kom op!](#) (Zaanstreek-Waterland);
 - jongvolwassenen met een lichte verstandelijk beperking: bijvoorbeeld [Vriendschap, verkering, vrijen en kinderwens](#) en via het Boddehuis in Wandelbos.

Belangrijk: direct praten over geweld kan te confronterend zijn. Begin dan met praten over relaties.

3.3 Uitvoerders

Huiselijk geweld moet voor iedereen bespreekbaar worden. Dat betekent dat bij dit deel van de aanpak feitelijk iedereen in de wijken betrokken moet worden. Hieronder zijn de partijen genoemd die daarbij een actieve, initiërende rol kunnen vervullen op de twee punten die hierboven zijn genoemd.

De volgende partijen werken samen:

- Toegang (GGD, MEE, IMW);
- partijen die met specifieke doelgroepen in contact komen (bijv. ContourdeTwern en R-NEWT);
- zelforganisaties van bovengenoemde doelgroepen (zoals Samen Sterk, een initiatief van vrouwen die met armoede en opvoedingsproblematiek te maken hebben en ook vaak ervaring met huiselijk geweld hebben).

Om de doelgroepen te bereiken, moeten deze partijen verbinding zoeken met informele netwerken en voorzieningen in de wijken.

Er is een belangrijke overlap tussen dit deel van de aanpak en de inzet op opvoed- en opgroeiproblematiek (hoofdstuk 5 en 6). Ook daarin moeten de inspanningen deels gericht zijn op het bespreekbaar maken van huiselijk geweld.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

4

Minder armoede

4 Minder armoede

4.1 Het probleem

Armoede is een belangrijke risicofactor voor huiselijk geweld. Armoede hangt samen met werkloosheid, lage opleidingen, lage inkomens, schulden en slechte huisvesting. Armoede leidt tot stress, en stress kan leiden tot huiselijk geweld, inclusief verwaarlozing en financieel misbruik. De armoede in deze wijken is hardnekkig en gaat over van generatie op generatie.

4.2 De aanpak

De gemeente zet al flink in op armoede en het verlichten van de gevolgen daarvan. Een aandachtspunt daarbij is dat er veel verschillende regelingen zijn; die moeten op elkaar aansluiten en overzichtelijk zijn, anders wordt de drempel om er gebruik van te maken te hoog. Armoederegelingen moeten ook goed aansluiten op het beleid op het gebied van werk en inkomen en op schuldhulpverleningsregelingen. De kern van de aanpak ligt dan ook in een effectieve inzet van:

- armoederegelingen;
- schuldhulpverlening;
- de begeleiding naar onderwijs en werk.

De inzet vereist individueel maatwerk, omdat de oorzaken van armoede per geval kunnen verschillen.

Om de intergenerationele overdracht van armoede te doorbreken, is aandacht nodig voor de talentontwikkeling van kinderen en het terugbrengen van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Onder een deel van de inwoners heerst een cultuur van lage opleiding en langdurige werkloosheid die zij actief in stand houden: op hogere opleidingen en werk wordt neergekeken. Het is daarom belangrijk om ouders en het sociaal netwerk om kinderen heen nauw bij de aanpak te betrekken, wil deze beklijven.

4.3 Uitvoerders

Ook bij de aanpak van armoede staat samenhang centraal: samenhang tussen alles wat er op het gebied van werk en inkomen gebeurt, maar ook samenhang tussen die activiteiten en hulp en ondersteuning op andere gebieden: armoede en andere problematieken hangen immers samen.

De volgende partijen werken samen:

- gemeentelijke afdelingen werk & inkomen, schuldhulpverlening, handhaving/fraudebestrijding en leerplicht;
- scholen, jongerenwerk, verenigingen (talentontwikkeling);
- werkgevers;
- woningbouw en nutsbedrijven (signalering);
- informele verbanden en algemene voorzieningen (daginvulling).

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

5

**Minder
opgroei problemen**

5 Minder opgroei problemen

5.1 Het probleem

De meldingen huiselijk geweld in Korvel en Wandelbos-Noord hangen samen met gebruik van jeugdhulpvoorzieningen. Dit wijst erop dat er in gezinnen waarin sprake is van huiselijk geweld relatief vaak sprake is van opvoed- en opgroei problematiek. Opgroeiproblemen zijn in dit verband problemen die kinderen en jongeren ervaren bij het ouder worden en die zich uiten in gedragsproblemen.

5.2 De aanpak

Alle lijnen in deze aanpak dragen direct of indirect bij aan het voorkomen van opgroei problemen. Specifiek gericht op kinderen zijn aanvullend de volgende maatregelen nodig:

- **Inzet op weerbaarheid en normstelling via voorlichting, training, aandacht en gedragsregels op school.** Voorbeelden van bestaande inzet zijn voorlichting door de politie, voorlichting door Stichting HALT en Voorkom, Marietje Kessels, We Can Young, Girls Talk en laagdrempelig activiteiten aanbod voor kinderen en jongeren. Andere voorbeelden zijn [KinderrechtenNU](#) en het [vlaggensysteem](#). Tot slot: simpelweg aandacht en begrip op school voor kinderen die het thuis moeilijk hebben helpt hen om zich in die situatie beter staande te houden en geeft hun een kans om erover te praten.
- **Het voorkomen van en adequaat handelen bij vechtscheidingen** via het reeds lopende project Conflictscheidingen en verbinding daarvan aan het werk van de partners in de wijk.
- **Betrekken van leerplicht:** schoolverzuim is een krachtig signaal voor problemen thuis. Leerplicht moet dan ook betrokken zijn bij signalering en aanpak (beschikt over een eigen instrumentarium).
- **Bij ernstige zorgen** over opvoedklimaat thuis en eventueel geweld is een aanpak nodig die veiligheid thuis centraal stelt, zoals bijvoorbeeld [SAVE](#), [Signs of Safety](#) en [Families First](#).
- **Vertrouwenspersonen:** kinderen en jongeren in een problematische thuissituatie hebben behoefte aan een volwassen vertrouwenspersoon. Dat hoeft geen hulpverlener te zijn: het kan een docent

zijn, iemand van de sportvereniging, iemand van het jongerenwerk et cetera; iemand die náást de jeugdige gaat staan en geen andere belangen heeft. Dit is geen functie van de formele hulpverlening. Maar het is wel belangrijk dat er in de wijken een cultuur bestaat waarin volwassenen deze rol op zich willen en kunnen nemen. Bij het invullen ervan moeten zij een beroep kunnen doen op ondersteuning. In dit kader is training van beroepskrachten en vrijwilligers wenselijk, bijvoorbeeld door [No Kidding](#). Ook het netwerk van aandachtsfunctionarissen heeft een functie bij deze ondersteuning.

5.3 Uitvoerders

Het voorkomen van opgroeiproblematiek vereist een netwerk om kinderen en jongeren heen dat hen weerbaar maakt en dat hen steunt als ze het moeilijk hebben.

De volgende partijen werken samen:

- Toegang (IMW, MEE, GGD);
- scholen;
- jongerenwerk;
- leerplicht;
- politie;
- vrijwilligers;
- aanbieders voorlichting en trajecten;
- in geval van ernstige zorgen omtrent veiligheid: Veilig Thuis.

6

Betere opvoedvaardigheden

6 Betere opvoedvaardigheden

6.1 Het probleem

Net als bij punt 5 geldt hier dat huiselijk geweld relatief vaak samen gaat met opvoed- en opgroei-problematiek. Ouders helpen om hun ouderrol adequaat in te vullen kan huiselijk geweld voorkomen.

6.2 De aanpak

In hoofdstuk 1 en 2 is al verwezen naar een manier om naast in plaats van tegenover ouders te gaan staan. Aanvullend zijn preventief de volgende maatregelen nodig:

- **Gespreksvoering met ouders** over geweldloos opvoeden en omgaan met huilgedrag van baby's, maar ook over de impact van eigen jeugd(ervaringen).
- **Gericht inzetten van goed onderbouwde/evidence based preventieve programma's**: [Opstapje](#), [Voorzorg](#), [Triple P](#), [Home Start](#), [Stevig Ouderschap](#) en [NIKA](#).
- **Gebruik het laagdrempelig aanbod** vanuit ContourdeTwern, jongerenwerk en in buurthuizen om in gesprek met ouders te komen.

De inzet van opvoedondersteuning kent samenhang met andere lijnen in deze preventieve aanpak, bijvoorbeeld gericht op het verminderen van armoede en problematiek die specialistische inzet vraagt (GGZ, LVB, verslaving). De beperkingen en stress die uit dit soort problematieken voortvloeien, begrenzen immers de mogelijkheden om het geleerde in praktijk te brengen. Daarnaast is het nodig om bij de inzet van de programma's **rekening te houden met cognitieve beperkingen, laaggeletterdheid en taalbarrières**. Tot slot: het GGD-programma Proactief aanbieden van anticonceptie raakt aan de hierboven beschreven aanpak en moet er dan ook zeker aan verbonden worden.

6.3 Uitvoerders

De volgende partijen werken samen:

- GGD: gesprek, aanbod, signalering;
- andere partijen in de Toegang (IMW en MEE): gesprek, verbinding tussen inzet gelijktijdig op verschillende problemen;
- leerplicht, huisartsen, kraamzorg, scholen, peuterspeelzalen, kinderopvang: signalering en doorverwijzing;
- ContourdeTwern, jongerenwerk, buurthuizen: laagdrempelige mogelijkheid om met ouders in contact te komen; signalering en doorverwijzing.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

7

**Minder risico's door
zorgafhankelijkheid**

7 Minder risico's door zorgafhankelijkheid

7.1 Het probleem

Inwoners die voor participatie en zorg afhankelijk zijn van anderen (denk aan ouderen en gehandicapten) zijn extra kwetsbaar voor huiselijk geweld, inclusief financieel misbruik.

7.2 De aanpak

- **Partners in de wijk signaleren actief** welke inwoners door hun beperkingen recht hebben op zorg en ondersteuning (bijvoorbeeld op basis van de Wmo), maar daar geen beroep op doen. Het inzetten van zorg heeft verschillende functies, waaronder: hen helpen om langer thuis te kunnen wonen, een eventueel isolement doorbreken, extra ogen en oren in het huishouden brengen en mantelzorgers ontlasten.
- **Mantelzorgers krijgen voldoende ondersteuning**, te beginnen met outreachend contact door mantelzorgondersteuners met mantelzorgers in risicosituaties om van daaruit hun ondersteuningsbehoefte te bepalen en daarin te voorzien.

Geweld tegen ouderen en mensen met een beperking vindt vaak plaats door huisgenoten en kan samenhangen met andere problemen, zoals armoede, GGZ-, verslavings- en LVB-problematiek. Ook culturele normen kunnen geweld in de hand werken, bijvoorbeeld als het onbespreekbaar is dat een oudere of gehandicapte naar een instelling gaat, terwijl de omstandigheden er niet naar zijn om thuis te blijven wonen en daar goede zorg te krijgen; het gaat dan om de ernst van de zorgbehoefte, waar niet goed in kan worden voorzien, maar ook de beschikbare woonruimte en financiële middelen zijn vaak niet toereikend. Er is dan ook een **verbinding** nodig tussen de bovengenoemde vormen van inzet en de inzet op het verminderen van armoede, het vergroten van vertrouwen van inwoners in instanties en de inzet op GGZ-, verslavings- en LVB-problematiek.

7.3 Uitvoerders

De volgende partijen werken samen:

- huisartsen, wijkverpleging, thuiszorg: zorgverlening, signaleren van risico's en problemen;
- Toegang (IMW, GGD, MEE): brede vraagverkenning, alertheid op belasting mantelzorgers;
- algemene voorzieningen, bemoeizorg, mantelzorgondersteuning: bieden van de benodigde zorg en ondersteuning;
- ook hier is de verbinding met informele partijen belangrijk: buurthuizen, vrijwilligers, gebedshuizen en sleutelfiguren.

8

**Specialistische inzet op
LVB-, GGZ- en
verslavingsproblematiek**

8 Specialistische inzet op LBV-, GGZ- en verslavingsproblematiek

8.1 Het probleem

LVB-, GGZ- en verslavingsproblematiek hangen samen met huiselijk geweld; ze maken mensen kwetsbaar om slachtoffer van het geweld te worden, en vormen een risicofactor voor ouderschap. Er zijn ook samenhangen tussen deze vormen van problematiek, opvoed- en opgroei-problematiek en armoede. Maatregelen op deze terreinen moeten dan ook samengaan.

8.2 De aanpak

- **Tijdige herkenning van de problematiek:** gebruik waar mogelijk gevalideerde screeningsinstrumenten, zoals de recent ontwikkelde [SCIL](#) voor LVB-problematiek.
- **Voldoende aanbod,** ook voor samengaan GGZ- en verslavingsproblematiek.
- **Stevig inzetten op motivering:** deze doelgroep is niet altijd in staat zelf de hulpvraag (geheel) te formuleren. Actieve toeleiding naar het aanbod.
- **Alertheid op aanwezigheid kinderen van ouders met verslaving en/of GGZ-problematiek:** toepassing [Kindcheck](#) door onder andere (huis)artsen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, psychiaters en psychologen. Als blijkt dat er kinderen betrokken zijn, moeten hulpverleners de veiligheid van de kinderen bespreekbaar maken. Vanuit de GGZ is preventief aanbod beschikbaar voor zogenaamde KOPP-/KVO-kinderen. Hier is ook een koppeling met het aanbod voor jonge mantelzorgers wenselijk.
- **Alertheid op aanwezigheid huisgenoten van cliënten met GGZ-, LVB- en verslavingsproblematiek;** hoewel hier geen verplichting geldt zoals daar met de kindcheck wel min of meer sprake van is, is het ook bij volwassen huisgenoten belangrijk om de eventuele gevolgen van de problematiek voor de veiligheid in huis bespreekbaar te maken.

8.3 Uitvoerders

Specialistische inzet op GGZ-, LVB- en verslavingsproblematiek staat niet op zichzelf; deze problematieken hebben immers gevolgen voor andere leefdomeinen, en kunnen ook gevolgen hebben voor de veiligheid in huis en in relaties. Deze inzet moet ingebed zijn in een bredere aanpak die zich ook richt op samenhangende problematiek en veiligheid.

De volgende partijen werken samen:

- Toegang: signaleren, toeleiden naar zorg, afstemmen met aanpak op andere leefdomeinen;
- huisartsen: signaleren, doorverwijzen, kindcheck;
- aanbieders van specialistische zorg op dit vlak, incl. bemoeizorg: hulpaanbod, kindcheck;
- andere partners in de wijk (bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, zorgverleners, scholen): signaleren van de problematiek.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

9

Aan de slag met de bouw- stenen

9 Aan de slag met de bouwstenen

De instrumenten en maatregelen in dit document zijn niet nieuw. Maar hoe zet je die zo in, dat het huiselijk geweld uiteindelijk vermindert? Wie moet dan wat doen? Daar gaat dit laatste hoofdstuk over.

9.1 Toekomstbeeld: waar willen we naartoe?

Het onderzoek dat aan de basis ligt van deze bouwstenen laat zien dat preventie van huiselijk geweld en kindermishandeling het volgende betekent:

1. *Potentiële slachtoffers van huiselijk geweld vinden buitenshuis een veilige omgeving*, waarin zij tot rust kunnen komen en problemen thuis kunnen bespreken. Voor kinderen is dat in eerste instantie de school, daarnaast verenigingen en jongerenwerk; voor volwassenen gaat het naast school en verenigingen bijvoorbeeld over ontmoetingsmogelijkheden in de wijk.
2. *In de wijk bestaat een stevig opvoed- en opgroeiklimaat* waarin professionals met ouders, kinderen en vrijwilligers werken aan vertrouwen, kennis en handelingsbekwaamheid.
3. *Mensen die door fysieke, psychische of mentale beperkingen afhankelijk zijn van zorg door anderen ontvangen voldoende en de juiste zorg en ondersteuning* die bijdraagt aan een stabiele en veilige thuissituatie; voor zover die zorg geleverd wordt door informele zorgverleners wordt bewaakt dat deze voldoende zijn toegerust voor deze taak.
4. *Er is een stevige koppeling tussen de activiteiten die zijn gericht op preventie en de signaleringsstructuur voor het signaleren van en handelen op huiselijk geweld*. Professionals en vrijwilligers zijn zich bewust van risicofactoren en signalen, zijn daar alert op en handelen actief op het verminderen daarvan. Zij kennen hun verantwoordelijkheid voor het bespreekbaar maken van problematische relatiedynamiek en geweld en zij weten hoe zij moeten handelen in situaties van (vermoedelijk) huiselijk geweld.

Preventie van huiselijk geweld verloopt langs drie lijnen:

1. Vertrouwen creëren: een band opbouwen met bewoners, werken aan hun zelfvertrouwen, zichtbaar zijn, praktische problemen snel samen aanpakken.
2. Probleembesef realiseren: dat de problemen die mensen ervaren (armoede, problemen met opvoeden en opgroeien, LVB-/GGZ-/verslavingsproblematiek, zorgafhankelijkheid et cetera) ertoe kunnen leiden dat huiselijk geweld ontstaat.
3. Handelingsperspectief bieden: met inwoners zoeken naar oplossingen om dat te voorkomen, en daarbij putten uit het enorme scala aan maatregelen en instrumenten dat er al is.

Vervolgens is het zaak om de activiteiten op het gebied van preventie stevig te verbinden aan de structuur voor signaleren en handelen op huiselijk geweld.

Dit geheel werken we in de volgende paragrafen uit. We doen dat voor beide wijken samen, omdat uit de gevoerde gesprekken in de wijken (interviews en arenagesprekken) blijkt dat de te betrekken partijen en instrumenten in grote lijnen overeenkomen.

9.2 Vertrouwen creëren

Er zijn al veel contacten in de wijk, tussen professionals onderling maar ook tussen professionals en inwoners. Het is belangrijk om daar grip op te krijgen in het kader van de preventie van huiselijk geweld: zijn de contacten die er nu zijn in dat kader de juiste? Het gaat dan met name om de vraag of de contacten aansluiten bij de risicogroepen voor huiselijk geweld, en of de inhoud van de contacten aansluit bij de problemen die verband houden met het geweld.

Inventarisatie

Laat ContourdeTwern, als onderdeel van het bestaande takenpakket, in kaart brengen wat er nu al gebeurt op het vlak van verbinding tussen bewoners onderling, informele verbanden en professionals.

- Welke ontmoetingsplekken zijn er? *Aanzet op basis van de arenagesprekken: kijk in ieder geval naar het consultatiebureau, gezondheidscentra, scholen, buurthuizen, verenigingen en Resto013.*
- Hoe worden deze ontmoetingsplekken benut? *Denk aan bestaand laagdrempelig aanbod zoals de kookclub, de ruilwinkel, Schateiland en de Ouderkamer.*
- Worden de risicogroepen bereikt en zo niet, hoe kunnen die wel bereikt worden? *Kijk daarbij ook naar de rol van informele vertrouwenspersonen en sleutelfiguren in de wijk, te beginnen bij mensen die al in het netwerk zitten, zoals huismeesters, wijkagenten, wijkverpleging, leerkrachten, voorgangers. Vraag hen wat zij nodig hebben om vertrouwen te combineren met het identificeren en bespreekbaar maken van problemen.*
- Is er bij de huidige vormen van ontmoeting een rol voor zowel informele verbanden als professionele hulpverleners? *Een belangrijk doel moet immers zijn om een verbinding te leggen tussen de problemen en vragen van inwoners en de kennis en het ondersteuningsaanbod van professionals die laagdrempelig toegankelijk zijn, zoals de jeugdgezondheidszorg, huisarts, schoolmaatschappelijk werk, de Toegang. Zij moeten ook feitelijk laten zien dat ze inwoners helpen: doe wat je belooft en koppel altijd terug!*

Met inwoners

Geef betrokken inwoners/vrijwilligers en vertegenwoordigers van informele verbanden (bijv. Resto013, gebedshuizen, bewonersverenigingen) een actieve rol bij deze inventarisatie; zij hebben een ander beeld van de wijk en van wat nodig is dan de professionals. Gebruik de uitkomst van de inventarisatie om samen met hen vast te stellen of extra inzet op verbinding nodig is en zo ja, welke en hoe.

In de arenagesprekken is daarnaast aangegeven dat het voor het vertrouwen in de hulpverlening van groot belang is dat goed wordt doorgepakt op meldingen huiselijk geweld, en dat ook zichtbaar wordt gemaakt. Inwoners moeten zien dat melden ook echt leidt tot verbetering van de situatie en dat het nemen van verantwoordelijkheid bij het zien van huiselijk geweld dus cruciaal kan zijn.

9.3 Probleembesef realiseren

Het moet voor alle betrokkenen duidelijk zijn dat de in paragraaf 1.2 genoemde risicofactoren bijdragen aan huiselijk geweld. Hier is dus expliciet sprake van het leggen van een verbinding tussen de preventieve inzet op risicofactoren en de aanpak van huiselijk geweld; er is al veel aanbod op risicofactoren als armoede, opvoedproblematiek en verslavingsproblematiek, maar in dit aanbod wordt vaak niet de verbinding gelegd met het risico op huiselijk geweld dat de problematiek met zich mee brengt. Daarvoor moet het geweld uit de taboesfeer komen: het moet bespreekbaar zijn. En zowel inwoners als professionals moeten zich bewust zijn van hun eigen blinde vlekken.

Taboe

Haal het onderwerp uit de taboesfeer door gebruik te maken van de laagdrempelige mogelijkheden voor ontmoeting en contact, die in paragraaf 9.1 zijn beschreven. Daar kunnen inwoners en professionals met elkaar praten over risicofactoren die onder het geweld liggen, zoals financiële problemen, relatiedynamiek, zorgafhankelijkheid en problemen rond opvoeding en over hoe die een omgeving scheppen waarin geweld een reële dreiging wordt. *Wat niet zichtbaar is, kun je zichtbaar maken, door verhalen te vertellen. En zorg voor een veilige omgeving om over deze problematiek te praten.* Stel een programma op over hoe en waar de doelgroep over welke thema's met elkaar en met professionals in gesprek kan gaan.

Kennis

Werk aan het vergroten van kennis bij inwoners (incl. informele verbanden) en professionals. De tabel op de volgende pagina geeft een overzicht van de aard van de benodigde kennis bij deze groepen en manieren waarop aan kennisoverdracht kan worden gewerkt. *Denk bij kennisoverdracht aan inwoners niet alleen aan losse cursussen en programma's, maar ook aan structurele aandacht voor deze thema's binnen bestaande contactmomenten en trajecten.* Bepaal welke mogelijkheden daarvoor bij deze doelgroep in de wijk al zijn, of dat de volledige doelgroep dekt en bepaal op welke manier aandacht voor de belangrijkste thema's structureel een plek kan krijgen in deze contacten. *Denk bij kennisoverdracht aan professionals niet zozeer aan kennis van signalen van geweld (die moeten zij ook hebben, maar daar wordt in het kader van de Wet meldcode aan gewerkt) maar aan bewustzijn over het verband tussen bepaalde problematieken en huiselijk geweld en van daaruit een gedeeld gevoel van urgentie om bij onderliggende problematiek direct te handelen en niet te wachten tot andere problemen ontstaan.*

Aanpak kennisoverdracht per doelgroep

Doelgroep	Aard van de benodigde kennis	Aanpak voor kennisoverdracht	Te betrekken partijen
Inwoners	Kennis en vaardigheden met betrekking tot opvoeden en opgroeien, sociale omgangsvormen, relatiedynamiek, financiële huishouding, omgaan met (risico's van) zorgafhankelijkheid, signalen van huiselijk geweld. Bewustzijn m.b.t. norm dat geweld schadelijk en daarmee onacceptabel is.	Methoden o.a. voorlichting, trainingen en gedragsregels op school, aandacht binnen bestaande (2 ^e lijns)trajecten en contactmomenten gericht op GGZ- en verslavingsproblematiek, schuldhulpverlening etc. Hou rekening met omstandigheden en cognitief niveau van de doelgroep.	Professionals die inwoners zien en instellingen waar inwoners komen die met problemen kampen die een risicofactor vormen: • Onderwijs (scholen, schoolmaatschappelijk werk, leerplicht); • Gemeentelijke afdeling Werk & Inkomens (incl. schulddienstverlening); • Toegang; • Zorgverleners: ziekenhuizen, verpleeghuizen, wijkverpleging, kraamzorg, huisartsen, 2^e lijnszorg op het gebied van GGZ, verslaving en LVB-problematiek, consultatiebureau; • Sociaal werk en jongerenwerk; • Woningbouw en nutsvoorzieningen
Professionals	Kennis over welke risicofactoren samenhangen met en bijdragen aan huiselijk geweld en hoe daarover met inwoners in gesprek kan worden gegaan. Bewustzijn van verschil in norm tussen hen en inwoners; kennis over hoe daarmee om te gaan.	Deskundigheidsbevordering, verwerking in screeningsinstrumenten (bijv. quickscan Toegang), gebruik verwijsindex om stapeling van risicosignalen te kunnen zien, gesprekstechnieken.	

Concrete suggesties voor bestaande instrumenten die ingezet kunnen worden zijn opgenomen in de bouwstenen 3 tot en met 7.

Bij het realiseren van probleembesef hoort ook normstelling: het moet duidelijk zijn dat geweld een brug te ver is. Zoals in hoofdstuk 2 is geschreven, moet dat wel een gedeelde norm zijn, en niet een norm die van buiten aan bewoners wordt opgelegd.

9.4 Handelingsperspectief bieden

Vertrouwen en probleembesef zijn nodig, maar zijn onvoldoende om huiselijk geweld te voorkómen; daarvoor is nodig dat er ook iets aan de problemen wordt gedaán. Dat vereist een handelingsperspectief op de risicofactoren voor huiselijk geweld: armoede, opvoed- en opgroei-problematiek, (zorg)afhankelijkheid, vechtscheidingen en GGZ-/verslavings-/LVB-problematiek.

Daarbij kan worden voortgebouwd op de kennisoverdracht die in de vorige paragraaf is beschreven: de eerste stap in kennisoverdracht is inwoners en professionals bewust maken van de risicofactoren van huiselijk geweld; de tweede stap is hen handvatten geven om de risico's te verminderen. Dat vereist zowel kennis als vaardigheden en ook daarvoor zijn in de bouwstenen diverse instrumenten opgenomen.

In de arenagesprekken is hier een aantal belangrijke aandachtspunten voor genoemd:

- Afhankelijkheid maakt dat mensen zelf een situatie niet kunnen openbreken. Hulp moet er dan op gericht zijn om de afhankelijkheid te verminderen zodat die mogelijkheid wel ontstaat. Denk aan praktische hulp op vlakken als financiën, huisvesting, alfabetisering.
- Integreer formele en informele vormen van ondersteuning; maak bijvoorbeeld actief gebruik van manieren waarop wijkbewoners elkaar kunnen helpen, zoals de Wijkhuiskamer.
- De aanpak van risicofactoren vraagt om een combinatie van aanbod uit, en dus samenwerking tussen, de 0e, 1e en 2e lijn.
- Kijk niet alleen naar de problemen, maar benoem ook wat wél goed gaat.

9.5 Verbinden van preventie aan structuur voor signaleren en handelen

In de praktijk hangen preventie, signaleren en handelen nauw samen. Preventie richt zich immers op risico's, en wie naar risico's kijkt zal ook regelmatig de gevolgen van die risico's zien. Daar moeten zij dan op handelen: signalering is de eerste stap van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Buurtregie Op dit moment heeft buurtregie een belangrijke functie in de verbinding tussen de preventieve structuren en activiteiten in de wijk en de structuur die er is voor het signaleren van en handelen bij huiselijk geweld. Die functie moet behouden blijven: buurtregie is een plek waar signalen samenkomen en gewogen kunnen worden in een vrij informeel verband waar partijen aan deelnemen die een belangrijke brugfunctie vervullen, zoals sociaal werkers, wijkagenten en huismeesters. Het moet mogelijk blijven om daar alle signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld, maar waarbij dat niet vast staat, neer te leggen, juist ook omdat een goed functionerende verwijsindex ontbreekt.

Signalering De eerste stap in de verbinding is uiteraard dat betrokkenen in de wijk signalen herkennen en daar op handelen. Kijk in dat licht nog eens goed naar de structuur van preventieve activiteiten en contacten. Zet de Meldcode in om signalering en het handelen op signalen op het gewenste niveau te brengen en te zorgen dat iedereen die met deze risicogroep werkt zich bewust is van de veiligheidsrisico's die samenhangen met de problematiek en ook doorpakt als de veiligheid daadwerkelijk in het geding is.

Plicht In één arengesprek is nadrukkelijk gewezen op de verantwoordelijkheid die inwoners zelf hebben om te werken aan het wegnemen van risico's voor (herhaling van) huiselijk geweld. Het niet meewerken aan hulp wordt gezien als belangrijke belemmering en zou consequenties moeten hebben. Daar zijn in het drang- en dwangkader ook mogelijkheden voor en samenwerking daarmee is essentieel voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld.

9.6 Aan de slag!

Om tot verbetering te komen moeten alle betrokken actoren in de wijken hun verantwoordelijkheid nemen. In deze paragraaf werken we uit wat dat concreet betekent. Daarbij geldt in algemene zin dat:

- Alle actoren die hieronder worden genoemd op de hoogte moeten zijn van de risicofactoren en signalen voor huiselijk geweld en kindermishandeling, van de stappen van de meldcode en van hun eigen verantwoordelijkheden in dat kader.
- Dat zij de norm moeten delen dat op risico's en signalen altijd moet worden gehandeld. Begrip voor de benarde situatie van bijvoorbeeld ouders of mantelzorgers is geen aanleiding om niet te handelen. Mensen in dit soort situaties hebben recht op hulp, en dat begint bij het benoemen van de risico's en signalen. Handelen moet niet worden verward met veroordelen of straffen; handelen is een eerste stap naar een betere situatie voor de betrokkenen.
- Alle actoren zich ervan bewust zijn dat de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling van hen vraagt dat ze verder kijken dan alleen hun eigen specifieke taak en activiteiten. Zij zijn zich ervan bewust dat zij breder moeten kijken naar gezinssystemen en verantwoordelijk zijn voor het zien van risico's en signalen en het handelen daarop. Het gaat hier niet om extra taken maar om het zorgvuldig en verantwoordelijk invullen van de eigen rol.

In de bouwstenen die in de hoofdstukken hiervoor zijn beschreven, staat per bouwsteen vermeld welke partij en daar een rol in hebben. In deze laatste paragraaf wordt per partij uitgewerkt wat die rol precies inhoudt ('functie'), wat zij moeten weten en kunnen om die rol goed in te vullen ('toerusting') en wat nodig is om dat te bereiken ('acties'). Concrete instrumenten en interventies staan beschreven in de bouwstenen en worden hier niet herhaald. Wel geven we in de volgende tabel een overzicht van partijen en de bouwstenen waaraan zij geacht worden bij te dragen.

	1. Werken aan vertrouwen	2. Taboes door- breken	3. Minder armoede	4. Minder opgroei- problemen	5. Betere opvoed- vaardigheden	6. Minder risico's door zorgafhanke- lijkheid	7. Specialistische inzet op LVB/GGZ/ verslaving
Toegang	X	X		X	X	X	X
Onderwijs incl. leerplicht	X	X	X	X	X		
Welzijn en maatschappelijk werk	X	X	X	X	X	X	
Zorg: 1 ^e lijn	X				X	X	X
Zorg: 2 ^e lijn							X
Zorg voor jeugd	X	X		X	X		
Verenigingen, vrijwilligers, zelforganisaties	X	X	X	X	X	X	
Woningbouw, nutsbedrijven	X		X				
Politie	X			X			
Gemeentelijke uitvoerders	X		X			X	
Veilig Thuis		X		X	X		

<i>Functie</i>	Toegang De Toegang heeft een spilfunctie in het bieden van zorg en ondersteuning omdat de Toegang in eerste instantie de intake en coördinatie uitvoert. De Toegang moet laagdrempelig zijn voor zowel inwoners als ketenpartners, die de Toegang moeten kunnen raadplegen en inschakelen. Dat betekent dat de Toegang outreachend aanwezig moet zijn in de wijk. Juist bij de gezinnen waar risicofactoren voor huiselijk geweld accumuleren is het belangrijk om de thuissituatie te observeren.
<i>Toerusting</i>	Medewerkers van de Toegang moeten over materiekkennis beschikken: de aard van huiselijk geweld, risicofactoren en signalen. Zij moeten het verband tussen problemen op verschillende leefdomeinen en huiselijk geweld kennen en hulp indiceren die daar rekening mee houdt. Zij moeten outreachend handelen en de risicogroep voor huiselijk geweld kunnen motiveren om hulp en ondersteuning te accepteren.
<i>Acties</i>	Dit alles betekent dat met het oog op de preventieve aanpak de volgende acties nodig zijn: • <i>Aanpassing van de Quickscan</i>, zo dat deze is toegerust op het signaleren van en handelen op risicofactoren en signalen (dat wil zeggen aandacht voor relatiedynamiek, veiligheid, stressfactoren (waaronder armoede en mantelzorgbelasting), LVB-/GGZ-/verslavingsproblematiek en andere risicofactoren en deze bij afname en analyse in verband brengen met risico op huiselijk geweld); • <i>Training</i> van alle medewerkers in materiedeskundigheid, gesprekstechniek (ten aanzien van het bespreekbaar maken van relatiedynamiek en geweld), outreachend handelen en het actief motiveren van betrokkenen voor hulp. • <i>Werkprocessen</i> waar nodig zo aanpassen dat voldoende ruimte voor outreachend werken ontstaat. • <i>Deelnemen aan overleggen</i> waarin signalen en risico's besproken worden, zoals buurtregie en de zorgstructuur op scholen. • <i>Toegankelijk zijn</i> voor inwoners door daar te zijn waar inwoners in vertrouwen met elkaar en professionals hun problemen bespreken.

Onderwijs

Functie

Preventie van huiselijk geweld kan niet zonder dat het onderwijs daar zijn verantwoordelijkheid in neemt. Op school vinden kinderen een veilige omgeving en vertrouwenspersonen; leren ze sociale omgangsvormen en wat wel en niet normaal is in relaties; laten ze signalen zien van hoe het met ze gaat; en komen ouders.

Toerusting

Docenten, intern begeleiders, schooldirecteuren en schoolmaatschappelijk werkers moeten als groep (met daarbinnen afzonderlijke taken en verantwoordelijkheden) over materie kennis beschikken: de aard van huiselijk geweld, risicofactoren en signalen. Zij moeten zich bewust zijn van het verband tussen problemen op verschillende leefdomeinen en huiselijk geweld en hun eigen verantwoordelijkheid om te handelen daar waar zij belangrijke risico's en signalen zien. Zij moeten ook weten wat ze dan moeten en kunnen doen. Scholen moeten bovendien benut worden als plek waar kennis en vaardigheden op het terrein van relaties aan kinderen kan worden overgebracht en waar problemen rondom opvoeden en opgroeien voor ouders bespreekbaar zijn.

Acties

Dit betekent dat op scholen het volgende nodig is:

- *Training* van alle medewerkers in materiedeskundigheid (risico's, signalen), gespreksvaardigheden voor het bespreekbaar maken van signalen, het stappenplan van de meldcode en manieren om met vertrouwensrelaties met leerlingen om te kunnen gaan.
- *Aansluiting van de zorgstructuur op scholen op de Toegang en op de adviesfunctie van Veilig Thuis*, zodat zorgen snel op het juiste niveau besproken en geanalyseerd worden en signalen uit verschillende hoeken bij elkaar kunnen komen.
- *Voorlichting aan kinderen (in de les) en ouders* (bijv. in de Ouderkamer) over opvoeden en opgroeien, sociale omgangsvormen en relaties, en het belang van een goede opleiding.

Daarnaast moet *leerplicht* door middel van structurele afstemming en casuïstiekoverleg actief betrokken worden bij het signaleren van en handelen op risicofactoren voor en signalen van huiselijk geweld.

Welzijn en maatschappelijk werk

Onder de brede noemer van welzijn en algemeen maatschappelijk werk vatten we hier het werk van onder andere ContourdeTwern, het jongerenwerk, mantelzorgondersteuning en ouderenadviseurs.

Functie

Deze partijen bieden een breed spectrum aan laagdrempelig aanbod dat is gericht op ontmoeting, talentontwikkeling en praktische ondersteuning. Hun werk draagt bij aan de sociale cohesie in de wijk en contact tussen inwoners en professionals, formele en informele zorg. Zij hebben de ruimte om een vertrouwensrelatie met inwoners (volwassenen en jongeren) op te bouwen, bieden hen praktische hulp, een luisterend oor en kunnen van daaruit risico's en problemen signaleren, bespreekbaar maken en oppakken.

Toerusting

Zij hebben materiekkennis nodig over de aard van de problematiek, risicofactoren en signalen. Zij moeten hun verantwoordelijkheid kennen voor het handelen op signalen en die ook kunnen nemen. Daarvoor moeten ze eenvoudig contact kunnen leggen met de Toegang, bijvoorbeeld via Buurtregie. De vaardigheden voor outreachend handelen en gespreksvoering met risicogroepen zouden tot hun standaard uitrusting moeten behoren.

Acties

Om hun verantwoordelijkheid in de preventie van huiselijk geweld te nemen is het volgende nodig:

- *Training* in materiedeskundigheid (risico's, signalen), het stappenplan van de meldcode en manieren om met vertrouwensrelaties met cliënten om te gaan in relatie tot deze problematiek. De training moet ook de kennis over de samenhang tussen risicofactoren en huiselijk geweld bevorderen en duidelijk maken welke plaats deze professionals in de aanpak van preventie innemen (via het verminderen van risicofactoren en het signaleren).
- *Overzicht* over alle mogelijkheden die er zijn om te werken aan sociale cohesie en vertrouwen in de wijk en een plan voor het optimaal benutten van deze mogelijkheden voor het zichtbaar en bespreekbaar maken van (risicofactoren voor) huiselijk geweld (zie 9.1). Denk dan bijvoorbeeld aan het besteden van aandacht aan dit thema tijdens bijeenkomsten en gesprekken, het integreren van het veiligheidsperspectief in gebruikte instrumenten, en het gebruik maken van contacten met specifieke doelgroepen zoals ouderen, vluchtelingen, mensen met een migratieachtergrond, mannen en jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking.
- *Afspraken* over vaste contactpersonen bij en korte lijnen met de Toegang.

Zorgpartijen

Functie

Bij de preventie van huiselijk geweld zijn veel zorgpartijen betrokken. Belangrijk zijn in ieder geval:

- Huisartsen (en praktijkondersteuners): zij coördineren vaak de zorg aan thuiswonende ouderen, hebben een langdurige relatie met gezinnen en hebben op grond daarvan kennis van belangrijke risicofactoren zoals zorgbelasting, achterliggende problematiek en relatiedynamiek.
- Wijkverpleegkundigen en thuiszorg: zij komen thuis bij zorgafhankelijke mensen die thuis wonen, bieden zorg die noodzakelijk is voor een stabiele en veilige thuissituatie maar kunnen ook goed risico's waarnemen voor de veiligheid in die thuissituatie.
- Aanbieders van specialistische zorg, gericht op LVB-, GGZ- en verslavingsproblematiek: zij behandelen mensen die te maken hebben met problematiek die een risicofactor vormt voor huiselijk geweld.

Toerusting

Ook deze professionals moeten over voldoende materiekkennis beschikken op het vlak van de aard van huiselijk geweld, risico's en signalen moeten herkennen en bespreekbaar moeten kunnen maken en toegang moeten hebben tot de signaleringsstructuur voor huiselijk geweld. Zij moeten zich ervan bewust zijn dat zij in het contact dat zij met inwoners hebben risico's voor en signalen van huiselijk geweld kunnen waarnemen, dat zij een verantwoordelijkheid hebben voor het handelen daarop en dat zij ook in een positie zijn om bij te dragen aan de juiste zorg en ondersteuning voor betrokkenen.

Acties

Dat betekent dat voor deze beroepsgroepen de volgende acties nodig zijn:

- *Deskundigheidsbevordering* ten aanzien van het thema huiselijk geweld, risicofactoren en signalen, het stappenplan van de meldcode (inclusief hoe om te gaan met beroepsgeheim en informatiedeling) en gespreksvaardigheden voor het bespreekbaar maken van risico's en signalen.
- Specifiek voor de specialistische zorg: *afspraken maken over het gebruik van de kindcheck en signalering van risico's voor de veiligheid van (andere) huisgenoten* van cliënten.
- *Afspraken over aansluiting* tussen deze professionals en andere professionals in de wijk, die een rol hebben in de preventie van huiselijk geweld, over doorverwijzing en intercollegiale consultatie.
- *Afspraken over aansluiting van deze professionals op de signaleringsstructuur* voor huiselijk geweld.

Zorg voor jeugd: jeugdgezondheidszorg (jgz), jeugdhulp, jeugdbescherming

Functie

Deze organisaties leveren hulp en ondersteuning aan gezinnen. Het kader van waaruit zij dat doen verschilt sterk: van preventief via het vrijwillig naar het gedwongen kader. Binnen deze preventieve aanpak ligt hun functie in het verstevigen van het opvoed- en opgroeiklimaat, zij hebben daar ieder vanuit hun eigen kader een belangrijke rol in: voorlichting, advies, ondersteuning etc. Het is belangrijk dat zij daarbij niet alleen naar hun eigen specifieke taken kijken, maar dat zij het hun verantwoordelijkheid maken om gezinsbreed te kijken naar risico's en signalen en daar ook op te handelen.

Toerusting

Zij hebben kennis en vaardigheden nodig, zoals alle andere professionals die bij deze aanpak betrokken zijn. Daarnaast moeten zij ruimte nemen en krijgen om die kennis toe te passen; om breder te kijken dan alleen de taak die concreet voor hen ligt en met gezinnen in gesprek te gaan over wat zij zien.

Acties

Dat betekent dat de volgende acties nodig zijn:

- *Training* van alle medewerkers in materiedeskundigheid, gesprekstechniek (ten aanzien van het bespreekbaar maken van relatiedynamiek en geweld), outreachend handelen en het actief motiveren van betrokkenen voor hulp.
- *Afspraken* over deelname aan overleggen waarin signalen en risico's besproken worden.
- *Een actieve rol in de ontwikkeling van een steviger opvoed- en opgroeiklimaat*, met daarbij aandacht voor gedeeld normbesef (bijvoorbeeld zoals gebeurt in de 'solidaire gemeenschap', bouwsteen 2).
- *Afspraken over de inzet van interventies die gericht zijn op preventie van opvoedproblematiek*, zoals Opstapje, Voorzorg, Triple P, Home Start, Stevig Ouderschap en NIKA.
- *Afspraken over de inzet van interventies gericht op de veiligheid in gezinnen*, zoals SAVE, Signs of Safety en Families First.
- *Samenwerking met het laagdrempelig aanbod vanuit welzijn* om laagdrempelig in contact te komen met gezinnen en waar relevant te worden betrokken bij voorlichting.

Andere partners in de wijk

Belangrijke andere partners om te betrekken bij de preventieve aanpak zijn onder andere de woningbouwcorporaties, verenigingen, sleutelfiguren, de politie, nutsbedrijven, kraamzorg, kinderopvang, peuterspeelzalen, ontmoetingsplekken die door vrijwilligers worden gerund, zelforganisaties en gebedshuizen. Hun betrokkenheid moet gericht zijn op:

- *Het verspreiden van kennis:* als zij op de hoogte zijn van risicofactoren en signalen zullen zij eerder problemen signaleren.
- *Het bespreekbaar maken van de problematiek:* het moet geen taboe zijn om te praten over huiselijk geweld of de risico's daarop. Het moet in de wijk bekend zijn dat er relatief veel huiselijk geweld plaatsvindt, dat moet gezien worden als een belangrijk probleem, en daar moet dus over gesproken worden.
- *Aansluiting van vindplaatsen op de signaleringsstructuur.*

Om dit te realiseren is het nodig om slim gebruik te maken van bestaande netwerken en deze waar nodig uit te breiden. Woningbouwcorporaties en de politie hebben een directe lijn met buurtregie; ContourdeTwern speelt een belangrijke rol in het netwerk met verenigingen, zelforganisaties en vrijwilligers en hierboven is al opgenomen dat onderzocht moet worden welke mogelijkheden dit netwerk biedt voor deze speerpunten; kinderopvang en peuterspeelzalen maken onderdeel uit van netwerken rondom jeugd. In deze netwerken wordt kennis verspreid. De netwerken kunnen en moeten worden benut om te praten over huiselijk geweld en om te komen tot een gedeeld beeld van ieders verantwoordelijkheid in de preventie daarvan. Ze kunnen ook worden gebruikt voor het delen en bespreken van signalen, binnen de kaders die privacywet- en regelgeving daarvoor stelt. Voor de aansluiting op de signaleringsstructuur kan gebruik gemaakt worden van de meldcode; deze biedt ook voor organisaties die niet meldcodeplichtig zijn een duidelijk houvast en stappenplan.

Acties voor de gemeente

Hierboven zijn veel verschillende partijen genoemd die allemaal een bijdrage kunnen en moeten leveren aan de preventieve aanpak van huiselijk geweld op wijkniveau. Er is uitgewerkt welke acties zij daarvoor moeten nemen. Die acties vragen om regie; het is aan de gemeente om die regie te nemen. Die houdt in ieder geval in:

- Met al deze partijen in gesprek gaan over hoe zij hun rol op kunnen pakken. Voor de ene partij zal dat makkelijker zijn dan voor de andere, maar ze zijn allemaal nodig. Begin met netwerkbijeenkomsten waarin de urgentie van het probleem duidelijk voor het voetlicht wordt gebracht en een gedeeld beeld ontstaat van de opgave waar partijen voor staan en de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de aanpak. Ga vervolgens afzonderlijk met partijen in overleg over hoe zij deze verantwoordelijkheid in kunnen vullen en leg dat vast in afspraken.
- Faciliteren van de uitvoering: bijvoorbeeld door informatie en deskundigheidsbevordering beschikbaar te stellen, door partijen die signaleren te verbinden aan partijen die adviseren en analyseren, door gebruik van bestaande interventies (zoals onder andere genoemd in deze bouwstenen) te stimuleren.
- De eigen medewerkers (in de volle breedte, dus van werk en inkomen, schuldhulpverlening, leerplicht, handhaving, beheer openbare ruimte, wijkregie etc.) scholen. Zij moeten de relatie tussen hun eigen werk en de preventie van huiselijk geweld begrijpen en daarnaar gaan handelen.

Gebruik vervolgens monitoring en intervisie om periodiek na te gaan hoe deze afspraken in de praktijk uitpakken. Gebruik de uitkomsten daarvan om afspraken bij te stellen en blijf zo de preventieve aanpak steeds verder doorontwikkelen – samen met de partners in de wijken.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

RegioPlan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl